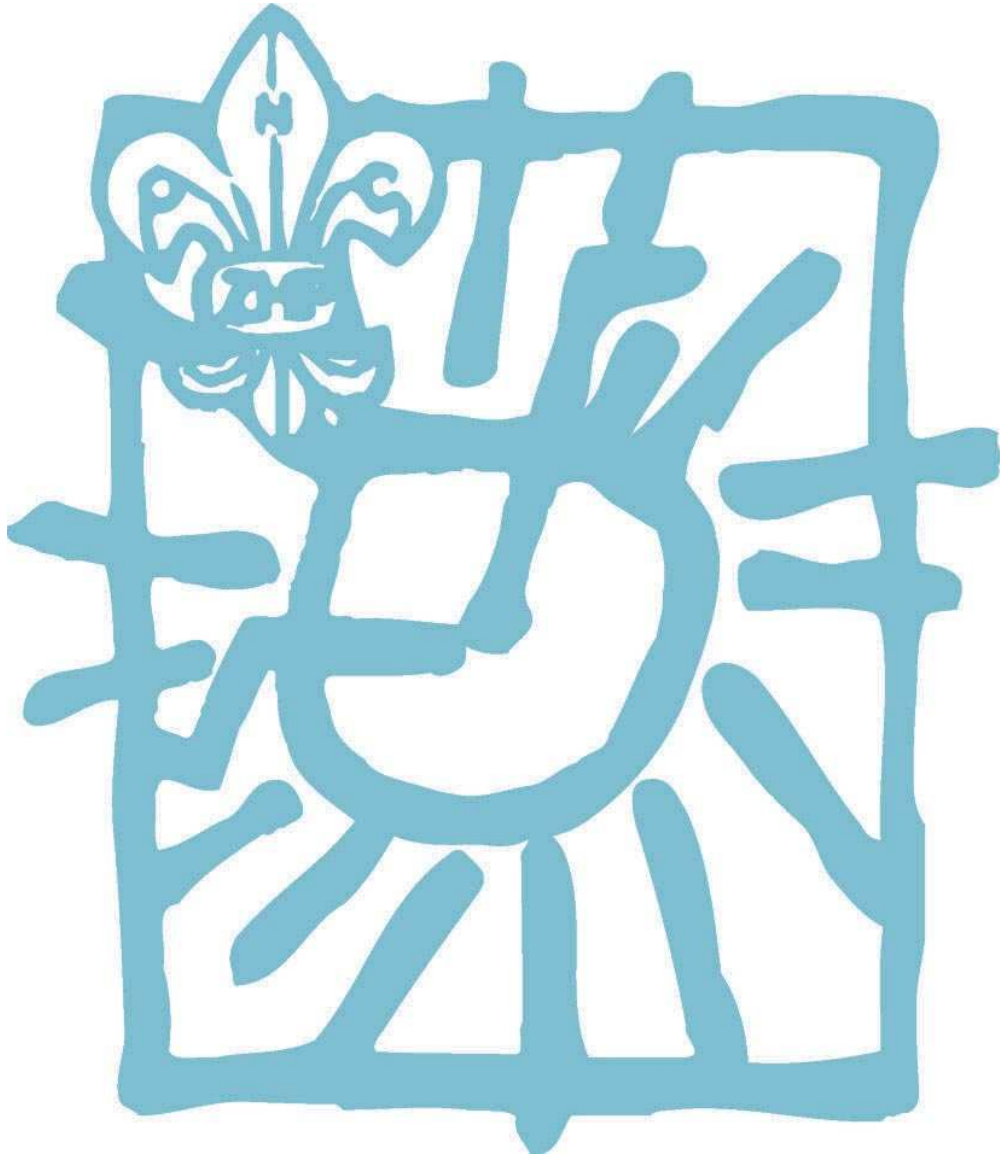

ODKRYWCY NIEZNANEGO ŚWIATA

***Przygotowanie do wyprawy**

****Poznajemy nieznaną świat**

*****Odkrywczy nieznanego świata**

Materiały opracował zespół pod kierunkiem *hm. Krzysztofa Brody*

w składzie: *hm. Danuta Bobek, hm. Katarzyna Brożek, hm. Stefan Gasikowski, hm. Anna Grzybek, hm. Ewa Kossowska, hm. Jolanta Lenkiewicz, phm. Tomasz Lubas, hm. Bogumiła Moryc, hm. Tadeusz Moskał, hm. Danuta Myszewska, hm. Jerzy Piechota, hm. Ludomira Ryll, hm. Janina Skiba, hm. Alina Żwirblińska.*

Warszawa, sierpień 1996

„...ludzie pełnosprawni nie pamiętają o tym, że obywatelami tej ziemi są również osoby niepełnosprawne i że naszą cywilizację trzeba tworzyć w taki sposób, by wszyscy mogli z niej korzystać i w niej uczestniczyć”.

T. Witkowski

„Zrozumieć problemy osób niepełnosprawnych”

Druhno i Druhu!

Czy nigdy nie marzyłeś o wyprawie w nieznaną, o odkrywaniu tajemnic, o poszukiwaniu skarbów, o bezkresnych morzach i oceanach?

Myślimy, że nadeszła chwila, w której te marzenia mogą się spełnić.

Trzymasz w ręku materiał, który pomoże Ci je zrealizować. Zaprowadzi Cię w świat wspaniałej harcerskiej przygody, cudownych przeżyć, fascynujących ludzi.

Spytasz, gdzie to jest? Gdzie jest świat, którego masz być odkrywcą... Jest tuż obok Ciebie – w sąsiednim mieszkaniu, w drugim domu, na Twojej ulicy, w Twojej miejscowości?

Myślisz, że to niemożliwe?! Nieznany Świat to tym razem świat ludzi niepełnosprawnych, którzy są wśród nas.

Podróż, w którą z nami wyruszysz, pozwoli Ci wzbogacić wiedzę i nauczy Cię, że „człowiek jest tyle wart, ile z siebie może dać innym”.

PRZYGOTOWANIE DO WYPRAWY

Każdy podróżnik-odkrywca przed wyruszeniem w drogę musi poczynić staranne przygotowania. I tak:

1. Musi znać cel wyprawy.
2. Musi zdobyć wszechstronną wiedzę, bez której osiągnięcie zamierzonego celu jest niemożliwe.
3. Musi zgromadzić odpowiednie środki, które będą pomocne w pokonywaniu drogi do celu.
4. Musi starannie zaplanować drogę i dążyć do celu.

Cel wyprawy już znasz – jest nim odkrywanie świata ludzi niepełnosprawnych. Poznanie go, zrozumienie i umiejętne „poruszanie się” w nim.

Odpowiednie środki – to Twoja pomysłowość, fantazja, to formy i metody pracy, którymi będziesz się posługiwał, to wreszcie – Twój sojusznicy: ludzie, którzy znają ten świat, poradzą, pomogą...

Wiedzę – znajdziesz w tym zeszycie. Bez tych podstawowych informacji nie mógłbyś swobodnie poruszać się po Nieznanym Świecie i nie rozumiałbyś ludzi, których spotkasz na swojej drodze...

Jak zaplanować drogę i dążyć do celu – pomoże Ci Dziennik Podróży. Tam zapisuj wszystko, co wydarzy się w czasie wędrówki po Nieznanym Świecie. Opisuj ciekawe zbiórki, spotkania, relacje z imprez i przedsięwzięć programowych – krótko mówiąc: wszystko, co będzie godne uwagi.

NIEZNANY ŚWIAT

Rozdział, w którym znajdziesz opowieść o świecie ludzi niepełnosprawnych, gawędę, która wprowadzi Cię w Nieznany Świat.

Czy pamiętasz, ile osób w Twojej szkole wydawało Ci się ideałami – wychodziło im wszystko, czego się tknęli? Prymus klasowy – najlepszy chłopak lub dziewczyna, doskonały w sporcie, przywódca szkolnych gier i zabaw... Jak się przy nim czuleś? Wielu z nas zazdrościło, mówiliśmy: „To nie jest w porządku, – dlaczego ja mogę być dobry tylko w jednej dziedzinie?” Z czasem odkryliście rzeczy, które Was fascynowały, pracowaliście ciężko i odnosiliście sukcesy. Teraz Twoje życie jest uporządkowane, masz czas i energię, by pracować dla innych, a jest to wspaniałe zajęcie!

Bardzo niewielu ludzi niepełnosprawnych dochodzi do podobnych wniosków. Życie dla nich to ciągła walka i współzawodnictwo. Bycie najlepszym w jakiejś dziedzinie jest dla niepełnosprawnego niezwykłym doświadczeniem.

Możemy zaoferować im nie tylko zabawę, przyjaźń i ekscytujące przeżycia, ale dać im szansę na odniesienie sukcesu. Przecież każdy może wygrywać. Nasze metody osiągania tego celu muszą być dostosowane do konkretnej osoby, dla niej stworzone. Najważniejszą dla niej rzeczą powinno być robienie wszystkiego, co robi, jak najlepiej potrafi – wtedy wygra. A teraz spróbuj wyobrazić sobie, jak czuje się osoba, która wygrywa!

...Wojtek jest chłopcem niewidomym. Nie jest moim uczniem ani wychowankiem, nie należy też do mojej drużyny harcerskiej, ale czasem odnoszę wrażenie, że Nieprzetarty Szlak nie mógłby bez niego istnieć.

Spotykamy się od siedmiu lat na letnim obozie harcerskim dla drużyn NS, czasem na zlotach czy innych harcerskich imprezach.

Wojtek jest niewidomy od urodzenia i choć ktoś mógłby powiedzieć: „Jakie to nieszczęśliwe dziecko!” Tymczasem jest on zawsze uśmiechnięty, pogodny, z ogromnym poczuciem humoru, chętny do zabaw, podejmujący każdy harcerski trud. Wojtek po prostu jest szczęśliwy! Wojtek nigdy się nie skarży, nie płacze, nie narzeka. Zawsze ma dla wszystkich dobre słowo, żart, dobrą radę. Dzięki swej osobowości i ogromnej wrażliwości jest przez wszystkich lubiany, otacza go zawsze krąg przyjaciół. Nie ma obozu bez Wojtka, nie ma festiwalu piosenki bez Wojtka, nie ma ogniska, warty czy służby – bez Wojtka!

Kiedyś jeden z harcerzy zapytał:

- Po co ci, Wojtku świecąca latarka na wartę?
- A tobie?
- Żebym widział!
- A mnie, żebym był widziany! – odpowiedział rozbawiony.

Innym razem, kiedy bawiliśmy się w „chomiki”, Wojtek zażądał, aby i jemu zawiązano oczy chustą!

- Po co ci, przecież ty i tak nie widzisz!
- Będę podglądał! – śmieje się...

I co to będzie, kiedy Wojtek wyrośnie, skończy szkołę i odejdzie z drużyny? Odpowiedź jest prosta – wokół nas jest wielu Wojtków, Jacków czy Maćków, którzy są weseli, pogodni i uśmiechnięci i nie chcą być uważani za nieszczęśliwych.

Czy masz jeszcze wątpliwości? Spróbuj odpowiedzieć na kilka prostych pytań:

- Czy niepełnosprawność powinna być powodem izolacji lub odrzucenia?
- Czy nie powinno działać się w celu umożliwienia niepełnosprawnym godnego życia?
- Czy ograniczenia wynikające z charakteru niepełnosprawności nie są wystarczająco dotkliwe dla osoby poszkodowanej, żeby dodawać do tego jeszcze uprzedzenia, niechęć, niewiedzę? Czy zmiana postaw wobec niepełnosprawnych nie leży w interesie nas wszystkich?!

Teraz widzisz już, gdzie możesz zrealizować swoje marzenia o wyprawie w nieznaną i o wielkiej przygodzie!

Związek Harcerstwa Polskiego od wielu lat zajmuje się problemem dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, prowadząc działalność w drużynach i gromadach Nieprzetartego Szlaku, a także w różnorodnych środowiskach integracyjnych. Tam mają oni możliwość przeżywania harcerstwa w gronie rówieśników.

Uczestnicząc wraz ze swoją drużyną, gromadą czy środowiskiem w programie „Odkrywczy Nieznanego Świata” będziesz tworzył nowy, lepszy świat – gdzie idea integracji nie jest tylko sloganem, ale rzeczywistością! Stajesz u progu wielkiej harcerskiej przygody – odkrycia nieznanego świata, w którym jest jeszcze tak wiele do zrobienia, w którym zaznasz radości pełnienia harcerskiej służby, w której jest miejsce dla Ciebie!

Ruszaj, Druhno i Druhu!
Nieznaną Świat czeka!

MUSISZ WIEDZIEĆ!

Rozdział, w którym znajdziesz podstawowe informacje na temat dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, poznasz nieznaną słownictwo, zrozumiesz nowe pojęcia, poznasz charakterystykę psychofizyczną dziecka niepełnosprawnego. Rozdział ten ułatwi Ci posługiwanie się językiem ludzi z Nieznanego Świata.

Niepełnosprawność, słowo, z którym bardzo często będziesz się spotykał w czasie wędrowki po Nieznanym Świecie, oznacza ograniczenie możliwości wykonywania przez dziecko określonych czynności i zadań. Gdy spotkasz kogoś, kto jeździ na wózku inwalidzkim, widzisz człowieka niewidomego z białą laską, poznasz dzieci, które nie potrafią zapamiętać tabliczki mnożenia – to osoby niepełnosprawne.

Każdy człowiek, również niepełnosprawny, odczuwa potrzebę uczestniczenia w życiu społecznym. Jednym z warunków prawidłowego rozwoju młodego człowieka jest jego przebywanie wśród rówieśników. Aby umożliwić ludziom niepełnosprawnym

normalne funkcjonowanie w społeczeństwie, podejmowane są różnorodne działania. W naszej podróży spotkamy się z pojęciem **rehabilitacja**. Słowem tym będziemy określać wszystkie działania (różnorodne zabiegi medyczne, ćwiczenia usprawniające i korekcyjne, zajęcia terapeutyczne, specjalne metody nauczania i wychowania, oraz wiele innych oddziaływań), których celem będzie przywracanie utraconej przez dzieci i młodzież sprawności. Także Ty, prowadząc zajęcia w przyszłej drużynie – gromadzie integracyjnej, będziesz prowadził rehabilitację swoich niepełnosprawnych harcerzy. Jeżeli wśród Twoich niepełnosprawnych harcerzy znajdują się niepełnosprawni umysłowo, prowadząc z nimi w czasie zbiórki zajęcia o charakterze edukacyjno-wychowawczym, będziesz miał do czynienia z **rewalidacją**, tj. procesem ogólnego usprawniania osób upośledzonych umysłowo.

Rodzajem swoistej rehabilitacji prowadzonej wśród dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie (charakterystykę tej grupy znajdziesz w dalszej części rozdziału) jest **resocjalizacja**. Jest to ogół różnorodnych działań mających na celu zmianę niewłaściwych postaw społecznych dzieci i młodzieży.

Przez **integrację** osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem powinieneś rozumieć ogół różnorodnych działań mających na celu danie im możliwości pełnego funkcjonowania w społeczeństwie.

W czasie podróży ku Nieznanemu Światu możesz spotkać jeszcze wiele nie znanych Ci pojęć, określeń czy wyrażeń. Proś o ich wyjaśnienie ludzi, którzy będą Ci pomagać, lub szukaj ich w literaturze fachowej (patrz bibliografia zawarta w *Warsztaciku drużynowego*).

Osoba niepełnosprawna nie musi być kaleką, zależy to wyłącznie od środków, jakimi dysponuje, oraz od stosunku do własnych niedomagań.

CHARAKTERYSTYKA GRUP UPOŚLEDZONYCH

Dzieci upośledzone umysłowo

„Myślę, że muszę być bardziej wytrwały niż inni ludzie”.
„Chcę żyć tam, gdzie są ludzie, którzy będą mi pomagać”.
„Potrzebuję przyjaciół, którzy dadliby mi otuchy”.

Upośledzonych umysłowo cechuje ograniczenie w myśleniu abstrakcyjnym, obniżenie ciekawości, dociekliwości i zdolności koncentrowania uwagi na jednym przedmiocie przez dłuższy czas, co utrudnia realizację dłuższych czasowo zadań i osiąganie sukcesów. Przeżywają oni wiele przykrości z powodu niewłaściwych postaw wobec nich, drażnią ich ci, którzy okazują im litość. Przy stworzeniu im sprzyjających warunków mogą być dobrymi kolegami i wspaniałymi towarzyszami zabaw.

Dzieci i młodzież niedostosowana społecznie

„Potrzebuję więcej miłości”.

„Marzę o tym, jakby to mogło być inaczej”.

Określenie to dotyczy dzieci i młodzieży, które ze względu na zaburzenia zachowania mają trudności w dostosowaniu się do przyjętych norm i wymagań społecznych. Są to dzieci moralnie zagrożone, trudne i takie, które popełniły już czyny przestępcze. Głównym celem w pracy z tymi dziećmi jest zmiana ich dotychczasowych postaw, a trudnością w realizacji tego celu jest fakt, że reakcje tych dzieci na bodźce są skomplikowane i nie można ich przewidzieć. Najważniejszą zasadą w postępowaniu z niedostosowanymi społecznie jest ich pełna akceptacja.

Dzieci głuche i niedosłyszające

„Błogosławione ręce, które mówią
błogosławione ręce, które słyszą
ręce pracujące na chleb
przerwały krąg milczenia ciszy
wzniosły się wysoko
ponad ludzki śmiech
dały sens życiu głuchych...”

/Barbara Choynowska-Janaszek/

Dziecko głuche na skutek uszkodzenia słuchu ma trudności z nawiązaniem kontaktu z otaczającym je światem. Przewyższa innych pod względem odbierania wrażeń wzrokowych. Spostrzegawczość tych dzieci jest często zadziwiająca, a zdolności obserwacyjne duże. Trudności językowe przeszkadzają tym dzieciom w rozumieniu wyjaśnień słownych dotyczących emocji i uczuć innych ludzi. Wiemy jednak na pewno, że głuchota nie pozbawia radości życia, nie zabiera poczucia sensu bycia w świecie. Dzieci głuche chętnie się bawią, lubią sport, są towarzyskie, mimo że nie posługują się mową, potrafią i chcą nawiązywać kontakty z nami. Uczą nas swojej mowy, a bycie z nimi jest najszerszą formą poznania ich świata, świata, który, mimo że pozbawiony dźwięków, nie jest światem ciszy.

Dzieci niewidome i niedowidzące

„Myśl, że muszę być bardziej wytrwały niż inni ludzie”.

„Nie lubię być uzależniony od innych w wykonywaniu zajęć”.

„Potrzebne mi są zajęcia odpowiadające moim możliwościom”.

„Nie lubię litości okazywanej przez innych ludzi”.

„Chcę żyć tam, gdzie są ludzie, którzy będą mi pomagać”.

„Myślę, że inni wiedzą zbyt mało o tym, co czuje się będąc niepełnosprawnym”.

Dzieci niewidome stanowią bardzo zróżnicowaną grupę pod względem utraty wzroku. Są wśród nich te, które nie odbierają żadnych wrażeń i nie mają poczucia światła,

i te, które posługiwały się kiedyś wzrokiem i zachowały w pamięci pewne obrazy. Są dzieci z resztkami wzroku, odbierające kontury lub zarysy przedmiotów czy promienie światła oraz niedowidzący mogący posługiwać się wzrokiem przy zastosowaniu szkieł korekcyjnych. Wszyscy wyżej wymienieni odczuwają wiele braków i trudności, mają wiele ograniczeń, a poruszanie się w przestrzeni powoduje poczucie zagrożenia. Dziecko niewidome aktywnie poznaje rzeczywistość za pomocą dotyku, węchu, smaku, wykształca zmysł przeszkód przez odczucie drgań powietrza, temperatury, akustyki przedmiotów. Duże znaczenie w przybliżaniu świata ma stosowanie alfabetu wynalezionego przez Ludwika Braille'a. Dzieci te chętnie nawiązują kontakty, rozpoznają osoby po głosie, zapachu. Potrafią wspaniale identyfikować i analizować bodźce słuchowe, lubią śpiewać, bawić się i tańczyć. Każdy kontakt z nową osobą jest dla nich wielką radością.

Dzieci przewlekle chore

/np. choroby układu oddechowego i płuc, cukrzyca, nowotwory, nerwice, choroby psychiczne/

„Wydaje mi się, że nie jestem taki sam jak inni ludzie”.

„Myślę, że muszę być bardziej wytrwały”.

„Być normalnym i zachowywać się tak, jakby choroba nie istniała oraz nie okazywać swoich kłopotów innym”.

Dziecko przewlekle chore to dziecko, które lata spędziło w łóżku, z tęsknotą za domem i rodzicami, w długotrwałej i często całkowitej izolacji. Przeniesione w obce, nieznane środowisko odbiera je jako wrogie, przynoszące cierpienie. Odcięcie od świata, od wrażeń rozwijających umysł i serce często powoduje rozwijanie się poczucia krzywdy. W ślad za tym mogą iść zakłócenia zdolności uczenia się, słaba koncentracja uwagi. Ale przecież dziecko przewlekle chore to dziecko o normalnym rozwoju umysłowym i wystarczy, gdy okazemy mu trochę zainteresowania, skierujemy jego uwagę na ciekawą czynność /np. majsterkowanie, techniki plastyczne/. Przyniesiemy z sobą radość i uśmiech, a wtedy zyskamy oddanego przyjaciela i zobaczymy postępujący rozwój dziecka, a często również poprawę jego zdrowia.

„Dajcie dzieciom słońce, żeby łez nie było, dajcie dzieciom słońce, dajcie dzieciom miłość...”

NIEPRZETARTY SZLAK

Rozdział, w którym dowiesz się o pracy drużyn harcerskich złożonych z dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, poznasz ich historię i dzień dzisiejszy.

...oderwane od domu rodzinnego, zagubione wśród obcych ludzi, poddane rygorom różnorodnych regulaminów, często niezdolne do samodzielności lub, przeciwnie, przyzwyczajone do nieskrępowanej swobody, nieraz skazane na uciążliwe, bolesne

zabiegi lecznicze, nieufne wobec otoczenia, niepewne o swoją przyszłość, zawsze są spragnione przyjaznej pomocy, uśmiechu, radosnej zabawy, poczucia wiary w siebie, oparcia w gromadzie.

Na te potrzeby odpowiedział Związek Harcerstwa Polskiego poprzez działalność drużyn Nieprzetartego Szlaku. Zaspokojenie różnorodnych potrzeb dziecka niepełnosprawnego stanowi ideę ruchu.

GAWĘDA HISTORYCZNA

Możesz ją wykorzystać w czasie dowolnej zbiórki dotyczącej programu Odkrywcy Nieznanego Świata

Odmówiono rejestracji drużyny ze względu na jej skład osobowy!

To niemożliwe – stwierdzicie – a jednak. Ten „skład osobowy” to łobuzy, andrusy, lwowskie batiary i ich drużynowy Andrzej Małkowski. Jest rok 1912. Odsunięty od pracy w naczelnictwie skautowym Andrzej Małkowski zakłada we Lwowie pierwszą polską drużynę dla dzieci dziś określaną mianem niedostosowanych społecznie. To był początek, a co dalej? Już w 1920 roku w Instytucie Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie są zorganizowane drużyny głuchoniemych dziewcząt i chłopców oraz zastęp ociemniałych chłopców. 13 kwietnia 1920 roku Naczelnictwo ZHP w Warszawie otrzymało prośbę o rejestrację tych drużyn. Zostały one zarejestrowane i przyjęte do ZHP. W 1938 roku powstaje przy Głównej Kwaterze Harcerzy Referat Drużyn Specjalnych, prowadzi go hm. Janina Baranowska. Natomiast Główna Kwatera Harcerki 1 1932 r. otwiera Szkołę Instruktoerek w Buczu. Powstają placówki o charakterze leczniczo-wychowawczym, w których praca z dziećmi jest prowadzona metodą harcerską. Szkołą Instruktoerek na Buczu kieruje hm. Józefina Łapińska. W 1938 r. tu właśnie odbywa się zjazd dyrektorów, lekarzy i kierowników wychowania z sanatoriów dziecięcych. Celem tego spotkania jest próba wprowadzenia metody harcerskiej do pracy wychowawczej w placówkach leczniczych i sanatoriach dziecięcych. Można sobie tylko wyobrazić, jakie efekty przyniosłoby wprowadzenie pracy harcerskiej do tych placówek. Na to jednak trzeba było czekać długo – bardzo długo. Nadszły nad Polskę czarne chmury II wojny światowej. Zaczęła się niezwykła harcerska służba – Szare Szeregi. Szare Szeregi to nie tylko walka z najeźdźcą czy mały sabotaż, lecz również służba dziecku – temu najbiedniejszemu, osamotnionemu, choremu.

Po zakończeniu wojny coraz więcej dzieci kalekich, niewidzących, głuchych czy chorych ubiera harcerski mundur, by wraz z drużyną przeżywać harcerską przygodę. Aż nadszedł luty 1958 roku. W Rabce była wtedy mroźna i śnieżna zima. W Domu Wycieczkowym „Turbacz” rozpoczął się kurs instruktorów – wychowawców z placówek leczniczych dla dzieci. Kurs, który dał początek wieloletniego, systematycznego kształcenia kadry harcerskiej dla drużyn w placówkach specjalnych. Komendantką tego pierwszego kursu została hm. Maria Łyczko. Któregoś dnia kurs otrzymał zadanie: zdobyć szczyt Luboń. Nie było to proste. Zbocze góry pokryte było grubą warstwą śniegu. A tu trzeba jeszcze nieść pełny ekwipunek biwakowy i ciężkie telefony polowe. Szczyt jednak został zdobyty! Po powrocie biel śniegu skojarzyła się kursantom z bielą łóżek szpitalnych, fartuchów pielęgniarskich i lekarskich, a górską

wspinaczka z trudną harcerską pracą. Ktoś stwierdził, że szli nieprzetartym szlakiem. I co było właśnie to!

Nazwa drużyny kursowej „Nieprzetarty Szlak” wkrótce stała się nazwą ruchu, nazwą drużyn harcerskich pracujących z dziećmi w różnego typu zakładach specjalnych.

Tak właśnie w Rabce, miasteczku dzieci, rozpoczęła się regularna trwająca do dziś służba harcerska na rzecz dzieci pokrzywdzonych przez los. Dziś każdy instruktor wie, że jest dzieciom potrzebny i może przez swą szarą, codzienną pracę nieść tym dzieciom słońce. To słońce jest naszym znakiem. Niech świeci dla tych wszystkich, którzy go potrzebują!

WARSZTACIK DRUŻYNOWEGO

Rozdział, zawierający materiały źródłowe (tytuły książek, filmów, prasy specjalistycznej itp.), które możesz wykorzystać na kolejnych zbiórkach. Zaspokoją one Twoją ciekawość i rozszerzą wiedzę. Znajdziesz tu także pomysły na „zupełnie inną zbiórkę”.

Formy pracy najczęściej stosowane na zbiórkach drużyn i gromad Nieprzetartego Szlaku (w niektórych grupach upośledzeń).

Dobór właściwych form pracy w drużynach Nieprzetartego Szlaku jest bardzo ważny, gdyż odpowiednie zajęcia uzupełniają proces rehabilitacji. W zależności od rodzaju upośledzenia preferuje się pewne ich rodzaje i tak np. gry i zabawy są świetnym sposobem „walki” z niepełnosprawnością, podobnie jak piosenki i płąsy (pola zaciemnione).

Białe pola ukazują formy pracy, które są trudne do realizacji (co nie znaczy, że niemożliwe!) ze względu na rodzaj upośledzenia naszych harcerzy. Przeprowadzenie ich wymaga starannego przemyślenia, specjalnego przygotowania i dodatkowej pomocy.

Formy pracy w drużynie harcerskiej

	upośledzone umysłowo	głuche i niedosłyszące	niewidome i niedowidzące	przewlekłe chore	nadpobudliwe
zwiad	X		X	X	
biwak - wycieczka	X	X	X	X	X
gra terenowa	X	X			X
bieg harcerski	X	X		X	
gry sportowe	X	X	X		
olimpiada	X	X			X
konkurs		X	X	X	X
gry i zabawy	X	X	X	X	X
teatr- inscenizacja		X		X	X
wystawa		X		X	X

piosenki i pąsy	X	X	X	X	X
gawęda	X		X	X	X
zwyczaje i obrzędy	X	X	X	X	X
ognisko	X	X	X	X	X
zabawa tematyczna	X		X	X	X
majsterkowani e	X	X		X	X
zajęcia plastyczne	X	X		X	X
służby i dyżury	X	X	X	X	X
prace zarobkowe	X	X		X	X

Formy pracy w gromadzie zuchowej

	upośledzeni umysłowo	głuche i niedosłyszące	niewidome i niedowidzące	przewlekłe chore	nadpobudliwe
gawęda	X		X	X	X
gry i ćwiczenia	X	X	X	X	X
majsterka	X	X		X	X
piosenki i pąsy	X	X	X	X	X
teatr zuchowy		X		X	X
zuchowe znaki, zwyczaje, obrzędy i tajemnice	X	X	X	X	X
zabawa tematyczna	X		X	X	X
pożyteczne prace	X	X	X	X	X
zwiad	X		X	X	

ZUPEŁNIE „INNA” ZBIÓRKA”

Zbiórki te przybliżą Twoim harcerzom – zuchom problem, z jakim borykają się dzieci głuche i niewidome, tzn. trudności w odbieraniu bodźców świata zewnętrznego, poznawaniu go i w komunikowaniu się.

Temat zbiórki: dowolny – zrealizowany bez użycia słów

Cel zbiórki:

- ukazanie trudności w komunikowaniu się bez użycia słów
- rozwijanie zdolności aktorskich i wyobraźni

Realizując zadania wynikające z pracy Twojej drużyny, spróbuj jedną ze zbiórek przeprowadzić „na migi”, tzn. tak, aby żaden z harcerzy czy zuchów nie używał mowy. Zbiórka taka pozwoli Wam poznać odczucia ludzi niesłyszących. Posługujcie się językiem migowym, gestów czy też pismem. W przygotowaniu takiej zbiórki pomocny będzie alfabet migowy zawarty w tym pakiecie. Zbiórkę taką warto poprzedzić przygotowaniem w zastępach, przydzielając im odpowiednie zadania.

Temat zbiórki: dowolny – realizowany „bez światła”

Cel zbiórki:

- nauka odbierania bodźców świata zewnętrznego bez użycia wzroku
- ukazanie trudności, z jakimi borykają się ludzie niewidomi

Kolejną propozycją jest zbiórka, mogąca się odbyć w harcówce lub innym pomieszczeniu, podczas której zgaśnie światło. Zbiórka ta powinna wynikać z Waszego planu pracy. Światło powinno zgasnąć w trakcie zbiórki, aby harcerze lub zuchy zapamiętały ustawienie mebli, miejsca swoich kolegów itp. Do tej propozycji można wykorzystać szaliki lub chusty, zawiązując wszystkim oczy.

W ten sposób przybliżycie się do świata ludzi niewidomych.

Bibliografia:

„**Pedagogika rewalidacyjna**” pod redakcją A. Hulka. Jest to podstawowa pozycja omawiająca problematykę wszystkich rodzajów niepełnosprawności.

„**Przebudzenie naszego syna**” Barry Neil Kaufman, tłum. A. Strzłkowska, Warszawa 1994

„**Byłam dzieckiem autystycznym**” Temple Grandin, Margaret M. Skariano, tłum. E. Zachara, Wrocław 1995

„**Gdybym mógł z wami rozmawiać...**” Dietmar Zoller, tłum. M. Szydłowska, Warszawa 1994

Wymienione wyżej pozycje czyta się z zapartym tchem. Pozwalają one zrozumieć, zaakceptować i nauczyć się nawiązywania kontaktu z osobami, u których rozpoznano głębokie zaburzenia zarówno sfery emocjonalno-społecznej, jak i intelektualnej. Są bardzo praktycznym poradnikiem i fascynującą lekturą. Pozwalają nam – sprawnym – spojrzeć inaczej (czyli bez lęku, wstydu, poczucia niewidzialnych barier) na niepełnosprawność (w tym także umysłową) i na to, co nazywamy zaburzeniami zachowania. Książki te pozwalają poznać, co czuje osoba dotknięta niepełnosprawnością.

„**Widzieć inaczej**” Jolanta Styczyńska, Warszawa 1994 r. Zbiór dwunastu plansz, które można wykorzystać w zabawie i nauce każdego dziecka, ale przede wszystkim dziecka słabowidzącego lub niewidomego, które nie potrafią jeszcze posługiwać się alfabetem Braille’a.

„**Porozmawiajmy**” Magdalena Grycman, Bydgoszcz 1994 r. W pozycji tej znajdziecie kilka metod bezsłownego porozumiewania się z dziećmi niemówiącymi, a także propozycje prostych zabaw integracyjnych dzieci mówiących z niepełnosprawnymi niemówiącymi.

Czasopisma:

Zawierające artykuły popularnonaukowe o problemach niepełnosprawnych

„**Tu jesteśmy**” Magazyn Środowiska Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo (Warszawa, Al. Niepodległości 159/53, tel. 490765). W magazynie znajduje się wiele artykułów o różnych rodzajach niepełnosprawności, a w szczególności o upośledzonych umysłowo. Znajdziesz tu spostrzeżenia rodziców, dużo na temat metod pracy z dziećmi niepełnosprawnymi.

„**Tematy**” Pismo pracowników socjalnych, terapeutów, personelu opiekuńczego (30-133 Kraków, ul. Juliusza Lea 114, tel. 372133 w. 251). Znajdziecie tu bardzo dużo artykułów na temat niepełnosprawności dzieci i dorosłych. Przedstawione są wyniki badań, metody leczenia, rehabilitacji i opieki nad niepełnosprawnymi stosowane w Polsce i na świecie. Czytając to pismo, można uzyskać wiele cennych informacji przydatnych w życiu każdego człowieka.

„**Świat ciszy**” Wydawca: Zarząd Główny Polskiego Związku Głuchych, Warszawa. Pismo zawiera różnorodne informacje z życia, pracy, rehabilitacji dzieci i dorosłych z zaburzeniami słuchu. Prezentuje istniejące w Polsce i na świecie placówki zajmujące się pracą z niepełnosprawnymi narządu słuchu.

Filmy i programy telewizyjne:

Dotyczące problematyki niepełnosprawnych, które warto zobaczyć i wykorzystać w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi.

„**Tacy sami – w świecie ciszy**” 2 program TVP, sobota rano. Program zawiera felietony filmowe o problemach niepełnosprawnych, relacje z imprez dla niepełnosprawnych.

„**Blok dla niesłyszących**” I program TVP, niedziela rano, Wiadomości i film fabularny tłumaczony na język migowy.

„**Taki sam świat**” Warszawski Ośrodek Telewizyjny, sobota rano. Blok felietonów filmowych zawierających relacje z placówek dla osób niepełnosprawnych, przedsięwzięć programowych. Prezentowane są tu również formy i metody pracy z osobami niepełnosprawnymi.

POZNAJEMY NIEZNANY ŚWIAT

Znalazłeś się w Nieznanym Świecie! Stoisz przed najciekawszą częścią podróży! Przyszedł czas, aby wykorzystać to wszystko, czego dowiedziałeś się do tej pory. Zanim przystąpisz do działania, zastanów się, czy któreś z poniższych zdań nie jest Ci przypadkiem bliskie?

- „Pewnie nie robię tego dobrze.”
- „Nie jestem pewien, czy potrafię znaleźć na to czas.”
- „Nic o tym nie wiem. Nie dam sobie rady.”
- „To nie jest zajęcie dla mnie. Nigdy nie byłem w tym dobry.”
- „Innym to się nie spodoba.”
- „Nikogo to nie obchodzi.”
- „Lepiej zrobi to ktoś, kto jest ekspertem.”
- „Dlaczego ja? – A dlaczego nie!”

Oto kilka powodów mogących Cię ostatecznie przekonać:

- Niepełnosprawni mają prawo do takiego samego życia jak my.
- Każdy czuje obawę i niepewność, gdy znajdzie się w nowej sytuacji.
- Nikt nie spodziewa się, że będziesz idealny. Oni potrzebują zwykłego, ciepłego kontaktu ze zwykłymi ludźmi, robiącymi zwykłe rzeczy.
- Istnieje wiele rzeczy i wielu ludzi, którzy mogą Ci pomóc.
- Powinieneś chcieć pomagać młodym ludziom osiągnąć pełnię ich możliwości fizycznych, psychicznych, duchowych i intelektualnych. Nikt nie potrzebuje tej pomocy tak bardzo jak oni.

A teraz kilka dobrych rad:

1. Każdy harcerz-zuch musi czuć się pełnoprawnym członkiem Twojej drużyny.
2. W miarę możliwości – wszystko, co planujesz – dostosuj do potrzeb, oczekiwań i możliwości każdego z twoich harcerzy, zuchów – tak, aby każdy z nich mógł w pełni przeżywać Harcerstwo.
3. Wasza wędrówka po Nieznanym Świecie musi znaleźć akceptację wszystkich członków drużyny.
4. Pomoc rodziców i opiekunów dziecka niepełnosprawnego zapewni Ci możliwość osiągnięcia zamierzonych celów.
5. Pytaj i proś o radę ludzi, którzy znają Nieznany Świat – unikniesz w ten sposób wielu problemów i kłopotów.

NA POSZUKIWANIE NIEZNANEGO ŚWIATA

Jak znaleźć Nieznany Świat? – To pytanie, na które znajdziesz tu odpowiedź. Poznaliście cel podróży, znacie już język, którym będziecie się posługiwali, macie już wyobrażenie o Nieznanym Świecie. Wyprawa w jego kierunku musi odbyć się według sporządzonej przez Was mapy.

GEOGRAFIA PODRÓŻY

Rozdział, w którym znajdziesz podstawowe informacje o placówkach, gdzie przebywają dzieci i młodzież niepełnosprawna. Spytasz: co to za miejsca? W tych miejscach przebywają dzieci i młodzież, które ze względu na uwarunkowania wychowawcze, psychiczne czy zdrowotne nie mogą normalnie funkcjonować wśród rówieśników, znajdują tam opiekę. Stwarza im się tam możliwość nauki, rozwoju zainteresowań i przygotowuje do życia w społeczeństwie.

Czy wiesz, że:

- w szkołach specjalnych uczy się blisko 130 000 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej
- w domach dziecka przebywa prawie 18 000 dzieci
- w ośrodkach wychowawczych przebywa blisko 38 000 dzieci i młodzieży
- pogotowia opiekuńcze przyjmują w ciągu roku prawie 12 000 dzieci.

Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy

Jest to placówka z internatem dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej: upośledzonych umysłowo, niesłyszących i słabo słyszących, niewidomych i słabo widzących, przewlekle chorych, niepełnosprawnych ruchowo, niedostosowanych społecznie, zagrożonych uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania.

Ośrodki te mają za zadanie przygotować swoich wychowanków do samodzielnego udziału w życiu społecznym.

Szkoła podstawowa, zawodowa/ specjalna

Są to szkoły, do których uczęszczają dzieci i młodzież, skierowani przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Dzieci obowiązuje specjalny program i tok nauczania. Szkoły te funkcjonują jak inne placówki oświatowe.

Szkoła życia

Do szkoły uczęszczają dzieci, młodzież i osoby dorosłe głębiej upośledzone umysłowe. Placówki te są organizowane przy specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych i szkołach specjalnych. Zadaniem szkoły jest przygotowanie wychowanków do życia społecznego.

Dom pomocy społecznej

To placówka, w której przebywają dzieci i młodzież oraz osoby dorosłe. Placówka zapewnia dożywotnią opiekę swoim pensjonariuszom. W domach pomocy społecznej funkcjonują klasy szkoły specjalnej i szkoły życia. Podstawową formą działalności dydaktycznej są warsztaty terapii zajęciowej dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych.

Sanatorium

Jest to placówka rehabilitacyjna. Pobyt w sanatorium trwa od 4 do 12 tygodni. Stosowana terapia, zabiegi medyczne i różnorodne zajęcia uzależnione są od rodzaju schorzenia (np.: choroby układu krążenia, układu oddechowego, narządów ruchu i inne) kuracjuszy. W sanatoriach dzieci i młodzież realizują program szkolny.

Szpital

W szpitalach dziecięcych, a także na oddziałach dziecięcych w szpitalach miejskich przebywają dzieci, które ze względu na stan zdrowia muszą być pod stałą opieką medyczną. Po różnorodnych zabiegach leczniczych (które odbywają się najczęściej w godzinach przedpołudniowych) odbywają się lekcje przyłózkowe, a także różnorodne zajęcia wychowawcze.

Młodzieżowy ośrodek socjoterapii

Przeznaczony jest dla młodzieży niedostosowanej społecznie, z zaburzeniami zachowania, zagrożonej uzależnieniem. Ośrodek zapewnia swoim wychowankom całodobową opiekę, naukę i terapię. W placówkach tych przebywa młodzież w wieku 15-17 lat. Z reguły są to ośrodki koedukacyjne.

Młodzieżowy ośrodek wychowawczy

Jest to zakład przeznaczony dla młodzieży niedostosowanej społecznie. Jego zadaniem jest przygotowanie młodzieży do samodzielnego życia zgodnego z normami prawnymi i społecznymi. Ośrodek zapewnia swoim wychowankom naukę, zajęcia specjalistyczne, całodobową opiekę. Na miejscu w ośrodku jest zorganizowana szkoła podstawowa i zawodowa lub średnia. Na przebywanie poza ośrodkiem wychowankowie otrzymują przepustkę, istnieją też pewne ograniczenia w zakresie przebywania osób z zewnątrz w ośrodku.

Pogotowie opiekuńcze

Jest to placówka przeznaczona dla dzieci wymagających doraźnej opieki całodobowej. Celem pracy pogotowia jest przygotowanie dziecka do powrotu do rodziny lub umieszczenie go w placówce wychowawczej. Czas przebywania dziecka w placówce nie powinien przekraczać 3 miesięcy. Wychowankowie realizują program szkolny. Jest to placówka koedukacyjna.

Schronisko dla nieletnich

Jest to specjalna placówka opieki całkowitej o charakterze diagnostyczno-resocjalizacyjnym, przeznaczona dla nieletnich w wieku powyżej 13 lat, skierowanych do schroniska na podstawie postanowienia sądu, sędziego rodzinnego lub prokuratora. Placówka działa przez cały rok.

Zakład poprawczy

Zakład poprawczy jest specjalną placówką o charakterze resocjalizacyjnym. Jego zadaniem jest resocjalizacja nieletnich zmierzająca do zmiany ich postaw wobec siebie i innych, zapewniająca prawidłowy rozwój osobowości, kształtowanie pozytywnych zainteresowań oraz przestrzeganie przyjętych zasad współżycia społecznego. Tworzy się zakłady poprawcze o różnym charakterze w zależności od stopnia zdemoralizowania nieletnich. W zakładach takich przebywają nieletni w wieku od 13 do 21 lat, którzy popełnili czyn karalny. Istnieją duże ograniczenia w przebywaniu osób postronnych na terenie zakładu. Wychowankom nie wolno samowolnie oddalać się z terenu zakładu, na każdorazowe wyjście wymagana jest przepustka lub zgoda wychowawcy.

Kuratorski ośrodek pracy z młodzieżą

KOP z młodzieżą tworzone są przy sądach dla nieletnich. Liczba dzieci biorących udział w zajęciach w ośrodku nie powinna przekraczać 20 osób. Działa on przez cały rok, jednak właściwy sąd może zawiesić, jego działalność na okres wakacji, ferii i innych przerw w nauce. Do ośrodków kierowani są nieletni na podstawie orzeczeń sądowych. Z ośrodków mogą korzystać też inne dzieci, które wymagają szczególnej opieki wychowawczej. Są placówki działające na zasadzie świetlic środowiskowych. Organizowane są tam zajęcia kulturalno-oświatowe, sportowe, pomoc w nauce itp.

Dom dziecka

Jest to placówka, która dzieciom i młodzieży pozbawionym trwale lub okresowo opieki rodziny zapewnia opiekę i wychowanie, przygotowuje do samodzielnego życia. Jest to placówka koedukacyjna. Wychowankowie uczęszczają do szkół odpowiednich do lokalizacji danego domu.

Nauczanie indywidualne

Dzieci i młodzież, która z powodów zdrowotnych nie może uczęszczać do szkoły, jest objęta nauczaniem w domu rodzinnym. Adresów tych dzieci należy szukać w ewidencji szkoły, w rejonie której mieszkają.

MAPA PODRÓŻY

Rozdział, w którym znajdziecie kilka rad dotyczących wykonania mapy terenu, na którym działacie z zaznaczeniem miejsc, gdzie przebywają osoby niepełnosprawne. Zawarte tu propozycje możecie rozszerzać według własnych potrzeb i pomysłów. Jeśli uda się Wam wykonać mapę w sposób niezwykły, nietypowy, jeżeli uznacie, że jest ona warta pokazania, to prześlijcie ją do Głównej Kwatery, a weźmie udział w organizowanej przez nas wystawie.

Przygotowanie Mapy Podróży podzieliliśmy na trzy etapy (odpowiadające kolejnym zbiórkom drużyny):

Temat zbiórki: przygotowanie drużyny do zwiadu

Cel zbiórki:

- zdobyć podkład kartograficzny
- nauka posługiwania się mapą terenu

Zdobycie podkładu kartograficznego, czyli dowolnej mapy terenu, na którym działacie, nie powinno stwarzać większych problemów. Mogą to być plany w skalach 1:1000 i 1:5000, które można zdobyć w urzędach miasta lub gminy, a także mapy w skalach 1:10 000 i 1:25 000, które są do kupienia w księgarniach.

W czasie zbiórki należy zapoznać drużynę z wiadomościami zawartymi w rozdziale *Geografia Podróży*. Okażą się one niezbędne przy zbieraniu materiałów w terenie.

Mapa lub plan mogą posłużyć do zabawy w zaznaczanie miejsc charakterystycznych dla Waszego obszaru działania (szkoła, miejsca użyteczności publicznej i inne).

Temat zbiórki: zwiad terenowy

Cel zbiórki:

- zlokalizowanie w terenie miejsc przebywania osób niepełnosprawnych
- zebranie informacji o tych miejscach
- zarejestrowanie wszelkich miejsc związanych z niepełnosprawnymi

Zastępy wyruszające w teren mają za zadanie zdobyć następujące informacje: adres placówki i jej pełną nazwę. Dodatkowo będą cenne wszelkie wiadomości na temat: dostępności takich miejsc, jak sklepy, urzędy, dworce itp. dla osób niepełnosprawnych. Wasza mapa może zawierać także informacje o miejscach, gdzie znajdują się wszelkie znaki drogowe „Uwaga niepełnosprawni” (Niewidomi, Szpital itp.).

Temat zbiórki: wykonanie Mapy Podróży

Cel zbiórki:

- podsumowanie zwiadu
- sporządzenie legendy mapy
- zaznaczenie miejsc, gdzie przebywają niepełnosprawni na Waszym terenie działania

Zbiórkę można zacząć od międzyzastępowego konkursu na znaki graficzne określające miejsca przebywania niepełnosprawnych (jest to zadanie, do którego zastępy przygotowują się między zbiórkami). Wykonane prace plastyczne posłużą do zorganizowania wystawy w harcówce.

Najlepsze pomysły wykorzystajcie do sporządzenia Mapy Podróży. Poszczególne zastępy, zdając relację ze zwiadu, zaznaczą na podkładzie kartograficznym miejsca, o których zdobyły informacje.

Kopię mapy możecie przysłać na adres Głównej Kwatery ZHP. Najciekawsze zostaną zaprezentowane na wystawie „Odkrywczy Nieznanego Świata”.

TAKI SAM

Rozdział, z którego dowiesz się, jak powinna działać drużyna harcerska lub gromada zuchowa, do której trafi dziecko niepełnosprawne.

Aby w Twojej drużynie-gromadzie mógł pojawić się i przeżywać harcerstwo w gronie rówieśników niepełnosprawny harcerz-zuch, musisz być dobrze przygotowany pod względem teoretycznym, gotowy na pokonywanie trudności.

Postępuj według następującego planu:

1. Pełna akceptacja
2. Nawiązanie kontaktu
3. Konstrukcja planu pracy
4. Dobór form i metod pracy
5. Wsparcie w działaniu

PEŁNA AKCEPTACJA

Niepełnosprawny harcerz, zuch poczuje się pełnoprawnym członkiem Twojej drużyny tylko wtedy, gdy wszyscy jej członkowie świadomie zaakceptują jego obecność, jego uczestnictwo w zbiórkach – w życiu drużyny. Najpierw znajdź akceptację wśród Rady Drużyny. Na jej spotkaniu przedstaw propozycję przyjęcia do drużyny dziecka niepełnosprawnego.

Omówcie:

- związane z tym problemy
- zastanówcie się, jak dostosować program do nowej sytuacji
- jak nawiązać kontakt ze środowiskiem rodzinnym dziecka
- kto może Wam pomóc, jakiej pomocy oczekujecie
- w jaki sposób przedstawić ten pomysł na zbiórce drużyny

Zbiórka drużyny, na której chcesz zaproponować udział w kolejnym etapie naszej podróży – Nasz Nieznany Świat – przyjęciu do drużyny dziecka niepełnosprawnego, powinna poruszać m.in. zagadnienia:

- podsumowanie realizacji dotychczas wykonanych zadań programu (zdobyta wiedza, mapa podróży)
- przedstawienie integracji jako głównego celu programu (co to jest? jak ją rozumieją harcerze? itp.)
- złożenie propozycji (rzetelnie przedstawiając związane z tym problemy, analizując sposoby dostosowania się do nowej sytuacji itp.) dotyczącej przyjęcia nowego członka drużyny

W trakcie zbiórki zainicjuj dyskusję, podczas której spróbujcie znaleźć odpowiedź na pytania:

- Czy myślicie, że osoba niepełnosprawna może uczestniczyć w naszych zbiórkach?
- Jak byście się czuli, gdyby była ona w naszej drużynie?
- Co mogłoby się w drużynie zmienić?
- Co moglibyśmy i powinniśmy zmienić, by stawić czoła temu wyzwaniu?
- Czego specjalnego będzie potrzebować nasza drużyna?
- Czy konieczna indywidualizacja zadań nie wpłynie na poczucie niesprawiedliwości (czy nie poczują się dotknięci, kiedy

NAWIĄZANIE KONTAKTU

Aby dziecko niepełnosprawne mogło stać się członkiem Waszej drużyny, konieczna jest pełna akceptacja jego środowiska rodzinnego. Starannie przygotuj się do pierwszej wizyty w domu rodzinnym dziecka, która zadecyduje o powodzeniu realizacji pomysłu.

W rozmowie z rodzicami lub opiekunami powinieneś:

- przedstawić: co to jest harcerstwo i jak zorganizowana jest Wasza drużyna
- zdobyć jak najwięcej informacji o dziecku
- zaproponować wstąpienie dziecka do drużyny i przedstawić, co dotychczas w tym celu zostało zrobione

- omówić, co dziecko będzie robiło w drużynie
- określić, jakiej pomocy oczekujecie od rodziców dziecka
- uzyskać informację o niepełnosprawności dziecka i jego możliwościach

KONSTRUKCJA PLANU PRACY

Dotychczasowy plan pracy w momencie podjęcia decyzji o przyjęciu niepełnosprawnego członka drużyny musi ulec częściowej modyfikacji. Wprowadzając zmiany postępuj według zasad:

- wszystkie przedsięwzięcia planuj tak, by zminimalizować niedogodności, aby mógł w nich wziąć udział harcerz niepełnosprawny (nawet najbardziej szalone pomysły, po gruntownym przemyśleniu i dobrym przygotowaniu organizacyjnym, będą dostępne dla każdego z nich!)
- zapewnij możliwość uczestniczenia Twojemu niepełnosprawnemu harcerzowi, zuchowi w każdym elemencie zbiórki
- przydzielaj zadania tak, aby każdy był aktywny i nie odczuwał swojej inności
- jednakowo traktuj wszystkich
- ustalając listę potrzeb Twojego niepełnosprawnego harcerza, weź w szczególności pod uwagę:
 - ◆ transport: na zbiórki i do domu, na wyprawy, wędrowki, obozy
 - ◆ dostępność: budynku, w którym odbywacie zbiórki; harcówki; toalety
 - ◆ konieczna pomoc: na zbiórkach, ubieranie, toaleta, gry i zabawy, w czasie biwaków, wypraw i obozów
 - ◆ potrzeby socjalne i emocjonalne: możliwości fizyczne, oczekiwania i marzenia
 - ◆ potrzeby specjalne: medyczne, narzędzia, przybory, sprzęt

DOBÓR WŁAŚCIWYCH FORM PRACY

Dobór właściwych form pracy zapewni każdemu harcerzowi, w tym niepełnosprawnemu, aktywny udział w życiu drużyny.

Pamiętaj:

- pewne rodzaje niepełnosprawności (zarówno fizyczne, jak i psychiczne) mogą być przeszkodą w stosowaniu tych samych zasad w stosunku do wszystkich
- wybieraj gry i zabawy, w których zawsze będzie mógł uczestniczyć niepełnosprawny, czasami czynnie lub jako sędzia czy organizator
- są zajęcia, podczas których niepełnosprawność danej osoby zupełnie nie przeszkadza, może ona osiągać tak samo wysokie wyniki jak wszyscy inni
- są zajęcia, których niepełnosprawny nie może wykonać tak samo dobrze jak inni. W takiej sytuacji powinieneś zmienić nieco zasady, tak by dawały one równe szanse wszystkim
- zmieniaj składy zespołów, nie przemieszczaj tylko niepełnosprawnych, lecz wszystkich. Dodaj instruktora-harcerza starszego, by wspierał grupę, w której są niepełnosprawni

- nie bój się ustalać zasady i je egzekwować, pod warunkiem, że są one sensowne i uzasadnione, niepełnosprawne dziecko musi umieć ponosić porażki
- możliwie często zmieniać formy pracy, każdą z nich na pewno uda Ci się dostosować do możliwości każdego harcerza, zucha
- gdy masz wątpliwości, skorzystaj z pomocy i rady
- aby proponowane przez Ciebie formy były bezpieczne, tzn. uwzględniały stan zdrowia i możliwości psychoruchowe Twoich harcerzy, ale również w miarę możliwości wspierały proces rehabilitacji
- realizować program zdobywania stopni i sprawności

WSPARCIE W DZIAŁANIU

Problemy, które spotkasz w trakcie realizacji programu, pomogą Ci rozwiązać ludzie, którzy znają Nieznany Świat. Zwracaj się do nich ze swoimi wątpliwościami i zapytaniami – pomogą Ci we właściwym doborze form pracy i metod postępowania. Jeśli zdecydujesz się poprosić kogoś o pomoc, jasno sprecyzuj, o jaki rodzaj pomocy Ci chodzi i upewnij się, że dobrze zrozumiał, do czego się zobowiązał. Pamiętaj, że Twoi pomocnicy będą także potrzebować Twego wsparcia, porady, podziękowania, nagrody.

Swoich sprzymierzeńców szukaj:

- wśród rodziców i opiekunów – oni najlepiej znają i rozumieją Twoich harcerzy
- wśród nauczycieli i wychowawców
- wśród instruktorów namiestnictw i referatów Nieprzetartego Szlaku
- wśród ludzi, którym los niepełnosprawnych nie jest obojętny, którzy dysponują środkami finansowymi, mogącymi wesprzeć działalność Twojej drużyny
- wśród organizacji pozarządowych zajmujących się problemami osób niepełnosprawnych

NASZ NIEZNANY ŚWIAT

Rozdział, z którego dowiesz się: jak zorganizować drużynę harcerską lub gromadę zuchową na terenie placówki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, jak rozpocząć działalność, zaplanować pracę, gdzie i jak szukać wsparcia i pomocy.

Rozpoczęcie działania na terenie zakładu zamkniętego wymagać będzie od Ciebie postępowania zgodnego z następującym planem:

1. Zwiad – wywiad
2. Akceptacja
3. Rozpoczęcie działania
4. Zdobywanie sojuszników
5. Drużyna harcerska – gromada zuchowa

ZWIAD – WYWIAD

Spróbuj dowiedzieć się możliwie wiele o terenie Twojego przyszłego działania. I tak:

- znając nazwę zakładu, wykorzystaj informacje zawarte w rozdziale „Geografia Podróży”
- postaraj się zdobyć jak najwięcej informacji, wykorzystując „własne źródła” (przyjaciół drużyny, którzy mogą mieć związek z zakładem)

W czasie Twojej pierwszej wizyty na terenie zakładu (spotkanie z dyrekcją, pedagogiem lub innym pracownikiem) musisz:

- zaproponować zorganizowanie przez Twoją drużynę imprezy (np. z okazji różnych uroczystości: Mikołajki, Andrzejkki, karnawał i inne) dla mieszkańców
- opowiedzieć o pracy Twojej drużyny
- zdobyć jak najwięcej informacji o polu Twojej przyszłej służby (ile i jakie dzieci przebywają w zakładzie, charakter ich niepełnosprawności, wszelkie ograniczenia związane z przebywaniem na terenie zakładu – regulamin wewnętrzny i rozkład dnia)
- zaprosić przedstawiciela Rady Pedagogicznej na zbiórkę dotyczącą programu Odkrywcy Nieznanego Świata

AKCEPTACJA

Wszystko, co zrobisz w Naszym Nieznanym Świecie, musi znaleźć akceptację:

- Twoich harcerzy, zuchów (patrz: Pełna akceptacja rozdział „Taki sam”)
- pracowników zakładu (poprzez: rozmowę z przedstawicielem dyrekcji zakładu, udział w zebraniu pracowników pedagogicznych zakładu, organizację pierwszej imprezy – patrz: Rozpoczęcie działania)
- mieszkańców zakładu (patrz: Rozpoczęcie działania)

ROZPOCZĘCIE DZIAŁANIA

Najważniejsze jest staranne przygotowanie i przeprowadzenie pierwszej imprezy. Od tego będzie zależała skuteczność Twojej dalszej służby w zakładzie.

Postępu według następujących wskazówek:

- musisz mieć czas na solidne przygotowanie (świadczą o tym będzie o Twojej sprawności organizacyjnej), dlatego zaplanuj termin imprezy co najmniej z miesięcznym wyprzedzeniem
- w etapie planowania przedsięwzięcia skorzystaj w miarę możliwości z doświadczenia instruktorów Nieprzetartego Szlaku (szukaj kontaktu w macierzystej komendzie harcerskiej)
- postaraj się, aby przygotowanie tego przedsięwzięcia jak najmniej absorbowало pracowników zakładu – oni i tak borykają się z problemami w codziennej pracy
- tak przygotuj program imprezy, aby był on dostosowany do możliwości mieszkańców jak i Twoich harcerzy, zuchów (zadbaj, aby każdy z nich aktywnie uczestniczył i dobrze się bawił)
- na imprezę zaprosz koniecznie wszystkich pracowników zakładu

- impreza powinna być przeprowadzona zgodnie z metodą harcerską
- zakończenie imprezy powinno pozostawiać wśród dzieci „niedosyt” – chęć do kolejnych spotkań
- na koniec zapowiedz termin ponownego spotkania

ZDOBYWANIE SOJUSZNIKÓW

Wszyscy ci, którzy mogą pomóc Ci w Twojej działalności na terenie zakładu (nie tylko pracownicy pedagogiczni, ale także obsługi i administracji), staną się sojusznikami obserwując sprawność Twojego działania i atrakcyjność Waszych propozycji. Stopniowo włączaj ich do współpracy, proś o pomoc i wsparcie.

Ważnym elementem Twojej działalności będzie pozyskiwanie środków finansowych (ułatwią i uatrakcyjnią program), których szukaj poza zakładem, gdyż te borykają się z problemami finansowymi.

W tej sferze sojuszników znajdziesz:

- w macierzystej komendzie harcerskiej
- w prywatnych firmach i przedsiębiorstwach (zwracając się do nich z prośbą o wsparcie swojej działalności)
- wśród ogółu społeczeństwa (prowadząc działalność „handlową”, usługową i inną w ramach imprez organizowanych przez władze lokalne z okazji różnorodnych świąt i obchodów)

DRUŻYNA HARCERSKA – GROMADA ZUCHOWA

W przypadku gdy Wasza działalność spotka się z pełną akceptacją wśród dzieci niepełnosprawnych i pracowników zakładu, spróbujcie zaproponować zorganizowanie tam drużyny harcerskiej – gromady zuchowej. Zwróć się z tą propozycją do macierzystej komendy harcerskiej, przedstaw wasze dotychczasowe działania, Twoje spostrzeżenia itp. Wspólnie zdecydujcie, w jakiej formie organizacyjnej prowadzić dalszą działalność harcerską wśród tych dzieci.

NA NIEPRZETARTYM SZLAKU

Rozdział, z którego dowiesz się, jak podjąć wspólne działanie Twojej drużyny harcerskiej czy gromady zuchowej z drużyną NS.

Wspólne działanie z drużyną, gromadą NS da Tobie i Twoim harcerzom wiele niezapomnianych przeżyć i niecodziennych wrażeń.

Aby wejść na Nieprzetarty Szlak, musisz działać zgodnie z następującym planem:

1. Propozycja – akceptacja
2. Informacja
3. Pierwsze spotkanie
4. Pierwszy raz
5. Wspólnie ku harcerskiej przygodzie

PROPZYCJA – AKCEPTACJA

Pomysł na wspólne przeżywanie harcerstwa musi znaleźć akceptacje:

- wśród Twoich harcerzy, zuchów (patrz: Pełna akceptacja, rozdział „Taki sam”)
- wśród harcerzy drużyny, gromady Nieprzetartego Szlaku (patrz Pierwsze spotkania)

INFORMACJA

Podjęcie współpracy musi być poprzedzone zdobyciem różnorodnych informacji na temat:

- ruchu metodyczno-programowego Nieprzetarty Szlak (patrz: Przygotowanie do wyprawy – rozdział „Nieprzetarty Szlak”)
- drużyny, z którą chcesz podjąć współpracę (rodzaj niepełnosprawności harcerzy, zuchów, liczebność, dane personalne drużynowego i inne; informacje te zdobędziesz w macierzystej komendzie harcerskiej)

PIERWSZE SPOTKANIE

Pierwszy kontakt z drużyną NS nawiąż poprzez jej drużynowego. Zaproś go na odprawę Twojej Rady Drużyny.

Omówcie:

- propozycje wspólnego działania
- informacje na temat charakteru drużyny NS, zasad jej funkcjonowania i jej planów i zamierzeń
- omówcie problemy, z jakimi boryka się drużyny NS
- przedstaw swoją drużynę
- ustalcie termin i program pierwszego spotkania drużyn

PIERWSZY RAZ

Ważnym czynnikiem dla stałej współpracy drużyn jest staranne przygotowanie pierwszej wspólnej zbiórki. I tak:

- musi być poprzedzona omówieniem jej na zbiórkach zastępów i drużyny
- powinna zawierać możliwie dużo elementów gier i zabaw o charakterze integracyjnym
- dać możliwość zaprezentowania dorobku każdej z drużyn
- dostarczyć jak najwięcej wrażeń i przeżyć

WSPÓLNIE KU HARCERSKIEJ PRZYGODZIE

Po podjęciu decyzji współpracy i pierwszych kontaktach, należy zaplanować dalszą współpracę. W tym celu wspólnie z radą drużyny NS ustalcie:

- terminarz, miejsce i tematykę kolejnych wspólnych zbiórek
- odpowiedzialnych za ich przebieg i organizację
- ewentualny udział w HAL i HAZ

W NIEZNANYM ŚWIECIE

Rozdział, w którym znajdziesz garść praktycznych rad dotyczących codziennych spraw, z którymi spotkasz się w Nieznanym Świecie.

Poniżej znajdziesz wiele praktycznych rad, które ułatwią normalne funkcjonowanie w Twojej drużynie niepełnosprawnego harcerza, zucha. Spróbuj nauczyć się patrzeć na otaczający świat „jego oczami”, unikniesz w ten sposób wielu „niespodzianek” i problemów organizacyjnych.

Nie każdy budynek (szkoła, dom kultury itp.) jest odpowiednio przystosowany do tego, aby mogli z niego korzystać ludzie niepełnosprawni fizycznie. Spróbuj wyobrazić sobie, że siedząc na wózku inwalidzkim, „zwiedzasz” budynek, w którym planujesz zajęcia.

Zwróć szczególną uwagę na:

- ścieżki, chodnik, dojście do drzwi wejściowych
- łagodny podjazd o nieśliskiej powierzchni
- drzwi wejściowe – szerokość, łatwość otwierania, wysokość położenia klamki, wysokość położenia zamka
- przejścia, korytarz – szerokość, przejezdność (możliwość manewrów)
- toalety – szerokość, pomieszczenie gdzie można wstawić krzesło, wysokość umieszczenia spłuczki, umywalki, lustra, uchwyty, przystosowanie muszli klozetowej

Niektórzy niepełnosprawni (upośledzeni umysłowo, z rozszczepionym kręgosłupem) potrzebują pomocy przy korzystaniu z toalety. Większość poradzi sobie w normalnej toalecie.

Mogą wystąpić sytuacje, kiedy niepełnosprawny będzie potrzebował pomocy:

- aby stać lub siedzieć w toalecie
- przy myciu i wycieraniu
- przy zmienianiu lub używaniu różnego rodzaju urządzeń, torebek, pieluch

Czasami istnieje konieczność przeniesienia osoby niepełnosprawnej.

Zachowaj wtedy następujące zasady:

- jeśli masz problemy z kręgosłupem – nie rób tego!
- usuń przeszkody ze swojej drogi
- zapytaj osobę niepełnosprawną, czy ma jakieś wskazówki dla Ciebie
- powiedz jej, co zamierzasz zrobić
- dźwigaj obciążając biodra i kolana
- trzymaj osobę przenoszoną blisko siebie
- zatrzymaj się, odpocznij, ewentualnie poszukaj pomocy

O ile osoba niepełnosprawna jeździ na wózku inwalidzkim, postępuj w następujący sposób:

- zablokuj koła wózka

- unieś podnóżki
- ułóż jej kolana i stopy pomiędzy swoimi
- załóż jej ręce dookoła swojej szyi, rękami obejmij jej tułów

Przy wsiadaniu do samochodu:

- posadź osobę na krawędzi siedzenia
- włóż jej nogi do środka
- usadź ją tak, by siedziała wygodnie
- upewnij się, czy jest dobrze oparta

W czasie pomocy w ubieraniu i rozbieraniu postępuj w następujący sposób:

- nigdy nie ponaglaj
- zachęcaj osobę niepełnosprawną, aby wykonywała jak najwięcej czynności sama
- kiedy zdejmujesz coś przez głowę, najpierw uwolnij głowę, potem kolejno obie ręce

Niektórzy niepełnosprawni będą wymagali Twojej pomocy przy spożywaniu posiłków.

Pamiętaj, aby:

- być odprężonym i rozmownym
- kroić jedzenie na kawałki wielkości kęsa, nie za małe
- stój lub siedź naprzeciw osoby, którą karmisz, tak by wiedziała, co się dzieje
- utrzymuj osobę w pozycji pionowej
- dbaj o czystość
- przygotuj słomki do napojów

Twoja podróż trwa! W tym zeszycie szukaj inspiracji – pomysłów na wędrowanie po Nieznanym Świecie. Staraj się być ze swoimi harcerzami, zuchami wszędzie tam, gdzie dzieje się coś ciekawego. Korzystaj, w miarę możliwości, z różnorodnych propozycji programowych, które oferuje Ci hufiec lub inne środowisko. Spróbuj sam zaproponować coś dla innych! I Ty możesz stać się współredaktorem tego zeszytu – szczegóły znajdziesz w rozdziale.

Wykorzystaj w pracy drużyny sprawność Odkrywca Nieznanego Świata. Na pewno wzbogaci i uatrakcyjni ona Twoją podróż po Nieznanym Świecie.

Twoje relacje z działań będą publikowane w prasie harcerskiej, jeśli przyślesz je pod adresem redakcji. W ten sposób staniesz się współredaktorem tego programu.

WSPÓLNIE PRZEZ NIEZNANY ŚWIAT

Rozdział, w którym znajdziesz opowieść o różnorodnych przedsięwzięciach programowych, w których uczestniczyli niepełnosprawni. Szczegółowych informacji na ich temat szukaj w macierzystych komendach harcerskich.

Wędrując przez Nieznany Świat, możesz zostać uczestnikiem wielu atrakcyjnych imprez podejmowanych i realizowanych przez środowiska Nieprzetartego Szlaku.

Może przywieziesz z wakacji piękną kronikę lub ciekawą rzeźbę z korzenia, która stanie się pracą w konkursie „Plecak pełen niespodzianek”, organizowanym przez NS z Chorągwi Dolnośląskiej. Może wraz z harcerzami ze Stołecznej Chorągwi upieczesz swoje ziemniaki albo Twój pięknie wystrojony ziemniak zostanie „Ziemniaczanym Królem”. A może pojedziesz po „Białą zimę” z harcerzami z Torunia do Kłocka lub Olsztyna czy na zimową olimpiadę w Bukowinie Tatrzańskiej z krakowskimi harcerzami. A może wolisz „Białostocki turniej sprawności” czy też pośmiejesz się na „Śmiechowisku” na Dolnym Śląsku. Tam jest wesoło od piątku do niedzieli, a w niedzielę zapraszają na „Makaron z serem do śmiechu”.

Wiosna to szaleństwo zlotowe. Możesz bawić się od morza do gór, w lesie i w mieście, śpiewać przy ogniskach, udawać „Ducha Gór” czy „Ducha Puszczy” i z harcerzami bawić się w teatr albo walczyć o laury w lekkoatletycznych turniejach. Wszyscy spotykamy się na Ogólnopolskim Zlocie w Stęplewie lub Giżycku. Zapraszamy Cię tam serdecznie! Przyjeźdź!

A może „powlaczysz” z OSA, tzn. spróbujesz swych sił na Oświęcimskich Spotkaniach Artystycznych. Może to będzie piosenka, może wiersz, może taniec lub pantomima. Może wolisz malować, rysować lub rzeźbić? Zmagania z OSA mogą być dla Ciebie wspaniałą przygodą, a może Twoją pierwszą próbą artystyczną. Być może odkryjesz w sobie talent.

Proponuję Ci, żebyś złapał swoją „Iskierkę Radości” w Toruniu, tam harcerze bawią się na Dzień Dziecka, bawią się wszyscy i bawią się wspaniale.

Możesz też z nami spędzić lato, szukać muszli nad morzem albo powędrować górską ścieżką, możesz powłóczyć się po lasach w Bieszczadach lub Białowieży. Propozycji jest wiele, od Ciebie zależy, czy zechcesz być wśród nas.

Harcerze uwielbiają śpiewać – to wiesz. Przez cały rok we wszystkich środowiskach rozbrzmiewa harcerski śpiew, przy blasku ogniska i na estradzie – wszędzie słychać, że „wszyscy harcerze to jedna rodzina...”.

Wędrując przez nasz kraj, uczestnicząc w tej wspaniałej harcerskiej przygodzie spotkasz nas wszystkich, niewidomych, niedosłyszących i tych na wózkach i tych, którzy realizują program szkoły specjalnej i też tych, którzy z różnych powodów weszli w konflikt z prawem. Oni, bawiąc się w harcerskim kręgu, przyjmą Cię z otwartym sercem. Spotkasz też nas – instruktorów Nieprzetartego Szlaku, pomożemy Ci w nawiązaniu przyjaźni z naszymi harcerzami.

WĘDROWANIE PRZEZ NIEZNANY ŚWIAT

Rozdział, w którym znajdziesz pomysły i rady, jak wykorzystać w pracy Twojej integracyjnej drużyny, gromady program poszczególnych komend harcerskich i całego Związku.

Na początek kilka dobrych rad:

1. Każdy – nawet niecodzienny pomysł – jest do zrealizowania! Zależć to będzie wyłącznie od Twojej przedsiębiorczości, zmysłu organizacyjnego i pomocy życzliwych ludzi.
2. Planując – proś o radę tych, którzy znają Nieznany Świat.
3. Pamiętaj, aby Twoi harcerze, zuchy jak najczęściej przebywali w gronie sprawnych rówieśników; to bardzo ważny element rehabilitacji.
4. Bądź przewidujący i dociekliwy.
5. Pamiętaj! Zdrowie i bezpieczeństwo Twoich harcerzy, zuchów jest bezwzględnie najważniejsze!
6. Korzystaj z przedsięwzięć programowych poszczególnych komend harcerskich. Tam musi być miejsce dla Twoich niepełnosprawnych podopiecznych.

TAKA SOBIE GAWĘDA

Jeżeli nie wierzysz, że wszystko jest możliwe, przeczytaj poniższą gawędę...

Zdarzyło się to w czasie obchodów święta hufca, na które składał się bardzo bogaty program. Był przemarsz drużyn harcerskich ulicami miasta, przegląd twórczości artystycznej, miasteczko gier i zabaw zuchowych, ognisko harcerskie, w którym uczestniczyli przedstawiciele władz miasta, dyrektorzy szkół i instruktorzy seniorzy.

Podsumowaniem świątecznych dni była Wielka Gra Terenowa, na którą zaproszono drużyny harcerskie z zaprzyjaźnionych hufców. Polegała ona na pokonaniu kilkunastokilometrowej trasy „najeżonej” punktami sprawnościowymi.

Kiedy na starcie stanęła drużyna harcerzy niewidomych i niedowidzących – organizatorzy zamarli! Czy sobie poradzą? Czy nie zabłądzą? Jak będą wykonywać czekające ich zadania? Tylko ich drużynowy, człowiek także niedowidzący, ze spokojem wyczekiwał na sygnał do startu. Na dany znak – czternastu trzymających się za ręce chłopców ruszyło na trasę.

Szli wolno, ostrożnie, starannie wyszukując kolejnych znaków patrolowych. Nareszcie pierwszy punkt – obozownictwo. Należało rozstawić dwuosobowy namiot i ustawić stos ogniskowy. Niewidomi harcerze wykonali to zadanie bardzo sprawnie. Pod czujnym okiem drużynowego podzielili się na małe grupki. Niewidzący zajęli się

przygotowaniem miejsca na ognisko. Odegrali ściółkę, wygrzebali rękami w piasku niewielkie zagłębienie. Później, wolno, starannie układali „studnię” ogniska z patyków przynoszonych przez niedowidzących kolegów. Robota paliła się w rękach!

Trudniej szło z namiotem. Tu potrzebna była pomoc harcerzy stojących na punkcie. Pokazują, gdzie należy wbić „śledzia”, gdzie „szpilkę”, jak naciągnąć tropik. Mimo problemów, mały kolorowy namiocik staje wśród drzew ku radości całej drużyny. Teraz wszyscy „ogłądają” go za pomocą rąk, wchodzą do środka, poznają zasady konstrukcji. Niektórzy „widzą” taki mały domek po raz pierwszy w życiu.

Pora ruszać dalej! I znów gęsiego, ostrożnie ruszają na trasę. I tak dalej punkt po punkcie. Poznają budowę radiostacji polowej i sprawnie nawiązują łączność ze sztabem biegu, opatrują zranioną nogę i przenoszą na noszach „chorego” harcerza, świetnie odpowiadają na pytania dotyczące historii harcerstwa, omawiają symbolikę krzyża i lilijki harcerskiej, z wielką ostrożnością, przy asekuracji harcerzy będących na punkcie, przechodzą po linowym moście.

Ostatni punkt to –o strzelanie z wiatróvky. Czy niewidomy może trafić do tarczy? I tu niemożliwe stało się wykonalne!

Najpierw każdy z harcerzy długo „ogłądał” za pomocą rąk karabin, pociski i tarczę. Uczył się ładowania. Później, po zajęciu stanowiska strzelniczego, kierował lufę karabinu, zgodnie z komendami: Wyżej! Niżej! Lewo! Prawo! Na sygnał: Strzał! Pocisk najczęściej trafiał w tarczę! W sumie drużyna niewidomych osiągnęła wynik 36 pkt.

I tak niemożliwe stało się możliwe!

ODKRYWCA NIEZNANEGO ŚWIATA

Rozdział, w którym znajdziesz regulamin sprawności harcerskiej i zuchowej. Oznaczenie gwiazdkami wskaże Ci stopień jej trudności.

Wymagania na sprawność harcerską:

Poszukiwacz Nieznanego Świata *

1. Dowiedział się, gdzie w najbliższej okolicy mieszkają osoby niepełnosprawne.
2. Nawiązał kontakt z dzieckiem niepełnoprawnym (rówieśnikiem), dowiedział się, na czym polega jego niepełnosprawność.
3. Zaprosił zaprzyjaźnionego niepełnosprawnego kolegę na zbiórkę.
4. W dowolnej formie pomógł niepełnosprawnemu koledze.
5. Poznał kilka zwrotów grzecznościowych w języku migowym.
6. Wziął udział w Akcji „Grosik”.

Odkrywca Nieznanego Świata **

1. Poznał system pomocy społecznej w swojej gminie, odnalazł instytucje wspomagające osoby niepełnosprawne.
2. Wraz z zastępem przeprowadził zwiad po swojej miejscowości, odnalazł miejsca trudne do pokonania przez osoby niepełnosprawne. Przedstawił projekt ich likwidacji.
3. Przygotował i poprowadził kilka gier i zabaw na zbiórce zastępu, w której brały udział również dzieci niepełnosprawne.

4. Przeprowadził krótką rozmowę w języku migowym, poznał technikę posługiwania się alfabetem Braille'a.
5. Brał udział w kweście ulicznej, sprzedaży cegiełek lub innej akcji zbierania pieniędzy na cele społeczne.

Wolontariusz ***

1. Dowiedział się, czy w jego okolicy działają wolontariusze. Nawiązał z nimi (lub z Centrum Wolontariatu w Warszawie) współpracę.
2. Zapoznał członków drużyny z ideą wolontariatu na świecie.
3. Podjął działania w celu likwidacji barier architektonicznych w swojej miejscowości.
4. Wraz z drużyną zorganizował imprezę, w której również wzięły udział osoby niepełnosprawne.
5. Zorganizował akcję zbierania pieniędzy na cele społeczne.
6. Pełni służbę jako wolontariusz.

Program sprawności zuchowej:

Sprawności indywidualnie zdobywane przez zuchy:

Odkrywca Nieznanego Świata

1. Opiekowałem się osobą niepełnosprawną (niewidomą, niesłyszącą, niesprawną ruchowo itp.).
2. Pomagałem odrabiać lekcje mojemu niepełnosprawnemu koledze.
3. Opowiedziałem o szkole, o tym, co się dzieje w gromadzie, mojemu niepełnosprawnemu koledze.
4. Nauczyłem niepełnosprawnego kolegę piosenki, płaś, gry dostosowanej do jego możliwości.
5. Wspólnie z moim niepełnosprawnym kolegą zorganizowałem coś dla innych dzieci (turniej, zabawy itp.).
6. Systematycznie odwiedzam mojego niepełnosprawnego kolegę.
7. Zrobiłem coś miłego dla mojego niepełnosprawnego kolegi.
8. Opowiedziałem o moich kontaktach z osobą niepełnosprawną w gromadzie, zuchom w szóstce.
9. Pomogłem mojemu niepełnosprawnemu koledze przyjść na zbiórkę.
10. Pomagałem w czynnościach życiowych niepełnosprawnej osobie (robiłem zakupy, czytałem niewidomemu itp.).

Uwagi:

Sprawność *Odkrywca Nieznanego Świata* może zdobywać zuch, który ma kontakt z osobą niepełnosprawną – dorosłą lub rówieśnikiem (w rodzinie, w sąsiedztwie, klasie czy gromadzie).

Zuch podczas zdobywania tej sprawności utrwała dobre wzorce zachowań, otwiera się na niepełnosprawnych, uczy się odpowiedzialności za podjęte działania. Zdobycie tej sprawności pozwala mu zrozumieć potrzeby innych.

Należy uświadomić zuchowi, który wybrał tę sprawność, że jego działanie ma charakter ciągły, jest służbą, którą trzeba pełnić systematycznie. Jeśli zuch pomaga osobie spoza gromady, należy umożliwić mu przyprawienie tej osoby na zbiórkę i zapewnić jej

normalne w niej uczestnictwo. W Kręgu Rady i w innych sprzyjających sytuacjach należy podkreślać wartość podejmowanych działań na rzecz niepełnosprawnych.